«Галоўнае, каб любілі беларускую мову...»

...Еду дадому ў сумным аўтобусе. Стомлены. Абыякава трымаюся за поручань і мару аб тым, як дома нарэшце адпачну.
Чую голас. Дзіцячы голас:
— Мам, а тут вось замест «стекло» напісалі «шкло»...
Дзяўчынка год сямі-васьмі паказвае сваёй маці на шыльдачку «Запасны выхад...»
— Гэта па-беларуску, дачушка, — растлумачыла жанчына.
— Па-беларуску? — не зразумела дзіця. — А там яшчэ і «пры аварыі» напісана... Гэта ж таксама няправільна. Трэба: «при аварии», — прамовіла дзяўчынка, шчыра не разумеючы «памылак» на шыльдачцы.

Наўмысна пачаў з гэтага выпадку, які неяк нечакана ўспомніўся. Так бы мовіць, падводжу праблему да жыцця тварам. Вось ёсць у нас і закон аб беларускім правапісе, і Канстытуцыя, якая сцвярджае роўнасць рускай і беларускай моў, у школе ўсе вывучаем родную мову і літаратуру. Здаецца, умовы створаны. Бяры ды размаўляй па-беларуску. Але назіраем мы зусім іншую сітуацыю: справаводства рускамоўнае, мала хто аднолькава валодае і рускай, і беларускай, школ і дзіцячых садкоў беларускамоўных амаль няма. Таму пытанне распаўсюджвання беларускага слова так пакуль і застаецца без выразнага адказу.

Але нядаўна, каля трох месяцаў таму, з'явілася яшчэ адна крыніца, з якой можна спатоліць роднамоўную смагу. У Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны з'явіўся новы сайт у інтэрнэце. Каля тысячы праглядаў штодня, наведнікі з 39 краін свету — гэта першыя поспехі партала. На мінулым тыдні адбылося абмеркаванне гэтых дасягненняў і далейшых напрамкаў укаранення беларускай мовы ў нашым грамадстве.

Ад ліставання — да міжнароднага супрацоўніцтва

Арганізатары сцвярджаюць, што новы сайт паспрыяў пашырэнню аўдыторыі: тыя, хто ніколі не хадзіў на імпрэзы таварыства, цяпер мае магчымасць даведацца пра іх праз інтэрнэт. Асабліва гэта датычыць моладзі.

Асобны раздзел сайта заняло ліставанне са шматлікімі ўстановамі, якое ўвесь час вядзе таварыства. «Сайт задумваўся з дваякай мэтай. З аднаго боку, візітоўка арганізацыі, а з другога — юрыдычная праца, якую гэта ліставанне добра ілюструе, — патлумачыў **Дзяніс ПТУШЫНСКІ, намеснік старшыні ТБМ.** — Яшчэ адна мэта — наладзіць міжнароднае супрацоўніцтва. Рэальна ўжо пачалася супраца з Еўрапейскім даследчым цэнтрам шматмоўнасці і вывучэння моў «Меркатар». Гэта частка сеткі з пяці даследчых і архіўных цэнтраў, якія займаюцца рэгіянальнымі і меншаснымі мовамі ў Еўрасаюзе. У іх ёсць даччыны сайт, прысвечаны моўнаму заканадаўству. Яны ўключылі цяпер нас у сваю базу звестак. Сумесных праектаў пакуль што не распачалі, але плануем. Вялікай удачай Д. Птушынскі лічыць тое, што ўдалося звязацца з арганізацыяй «Лінгвапакс». «Ёсць Сусветная дэкларацыя лінгвістычных правоў, прынятая ў 1996 годзе. Былі зроблены вялікія намаганні па яе ратыфікацыі ў ЮНЕСКА як дадатку да Дэкларацыі правоў чалавека. Але, на жаль, яна не прайшла, таму што накладвае вельмі вялікія абавязацельствы на нацыянальныя ўрады. Там шмат што трэба рабіць па абароне моў. Так і была створана арганізацыя «Лінгвапакс», якая павінна гэтыя ідэі прасоўваць. Неўзабаве мы пачнём перакладаць іх сайт на беларускую мову, — паведаміў Дзяніс Птушынскі. — Хацелася б, вядома, яшчэ больш рабіць, з яшчэ большай колькасцю арганізацый наладзіць кантакт, але прасоўванне беларускай праблематыкі ў свеце — гэта няпростая справа. І не таму, што яна беларуская, а таму, што нацыянальная».

«Дыялогу з міжнароднымі арганізацыямі вельмі спрыяе амаль поўная перакладзенасць сайта на англійскую мову», — падкрэсліў **Алег Трусаў, старшыня ТБМ.** Таксама ён засяродзіў увагу на тым, што цяпер кожная з рэгіянальных суполак таварыства мае фактычна свой сайт і можа выкладваць туды ўсе свае матэрыялы. А ў выніку ўсе яны становяцца дасяжнымі для ўсёй Беларусі. Акрамя таго, на сайце можна знайсці ўсе выданні ТБМ, а значыць беларус у любым кутку свету можа іх пачытаць.

Пры сутыкненні з праблемай трэба яе вырашаць

Таварыства спадзяецца, што сайт дазволіць выяўляць і вырашаць розныя праблемы, якія ўзнікаюць у беларусаў з ужываннем беларускай мовы. Так, напрыклад, пастаянна дзейнічае «Бацькоўскі камітэт», дзе абмяркоўваецца магчымасць навучання дзяцей у беларускамоўным класе ці адпраўкі іх у беларускамоўную групу ў дзіцячым садку. «Галоўная наша задача — маніторыць моўныя правы, — упэўнена **Алена Анісім, першы намеснік старшыні ТБМ.** — Пры з'яўленні нейкіх цяжкасцяў спрабуем вырашаць іх сваімі сіламі. Напрыклад, сутыкнуліся мы з тым, што правілаў дарожнага руху на беларускай мове, нягледзячы на абвешчаную роўнасць моў, няма. Пяць гадоў мы ліставаліся на гэты конт, але ў адказ прыходзілі толькі абяцанні. Тады мы знайшлі магчымасць закрыць гэтае пытанне сваімі грамадскімі сіламі. Так мы зрабілі пераклад правілаў».

Беларуская — гэта еўрапейская мова

А значыць, і выкладацца яна павінна па ўсіх еўрапейскіх стандартах. Такой думкі прытрымліваецца Алена Анісім: «Мы зацікаўлены ў выкарыстанні досведу замежных калег у навучанні беларускай мове, каб абагуліць яго і зрабіць для нашай мовы еўрапейскі стандарт. Таму што гаварыць, што беларуская мова роўная, можна будзе толькі тады, калі мы «закрыем» пэўныя нішы. Сёння чалавек можа навучацца беларускай мове, але, на жаль, ніякага дакумента, заканадаўча аформленага, пасля гэтага не выдаецца. Патрэбен сертыфікат, дзе будзе напісана, што чалавек валодае мовай у пэўным аб'ёме. Гэта наша стратэгічная задача. Наяўнасць такога сертыфіката ўзвысіць Беларусь на міжнародным узроўні». Дапамогі ў таварыстве чакаюць, напрыклад, ад сусветна вядомага Інстытута славістыкі Польскай Акадэміі навук, з якім таксама пачалі супрацоўнічаць.

Галоўнае — любіць мову

«Праз сайт, дзякуючы у тым ліку і англамоўнаму перакладу, увесь свет даведаецца, што мова наша вымірае не збіраецца, што яна моцная, што ва ўсіх сферах жыцця дзейнічае, — заявіў Алег Трусаў. — Мы падтрымліваем любыя беларускамоўныя пачынанні. Мы не дзелім людзей на партыі, канфесіі, нацыянальнасці: галоўнае, каб любілі беларускую мову. Для такіх людзей партал і стварацца». **Ніна Шыдлоўская, старшыня МГА «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»,** таксама пацвердзіла важнасць аб'яднання аматараў мовы: «Адкрыццё гэтага сайта — доўгачаканая падзея. Асабліва таму, што для нашых сяброў з замежжа дужа важна знайсці спецыфічную інфармацыю і адчуваць пэўную еднасць. А яшчэ — гэта абсалютна сучасны сайт, які, найперш дазволіць заахвочваць моладзь. Трэба толькі напоўніць яго яшчэ тымі цікавосткамі, якія прывабяць маладых».

Далучайцеся і вы, чытачы. Тым больш, што вам ёсць з каго браць прыклад. Апошнім часам многія камерцыйныя кампаніі сталі рэкламаваць сябе па-беларуску і перакладаць свае сайты на беларускую мову. Яны пачалі разумець, што гэта важна. І вы разумееце, я веру. Толькі часта проста саромеецца быць першым у сваім асяроддзі. Зайдзіце на сайт tbm-mova.by — і зразумейце, што вы не адзін. А то пасля будзе сорамна за тое, што вашы дзеці стануць лічыць беларускую мову «памылковай»...

Уладзіслаў КУЛЕЦКІ.

ПРАФЕСАР РОДНАГА СЛОВА

Цяпло і святло слова, нібы матчына далонь і ўсмешка, могуць сагураваць і абпраменьваць жыццё чалавека, калі ён шчыры і ўспрымальны, даверлівы і бескарыслівы, чуллівы і дапытлівы... Але і яно, слова, мае патрэбу ў штодзённай увазе да яго, каб падсілкоўвацца дзеля заўсёднай магутнасці цяпла і інтэнсіўнасці святла і каб як мага мацней кранаць душу сваёй неўміручай мілагучнасцю і меладычнасцю. Якраз тыя, хто дбае пра гэтае слова, завіхаецца ў яго родным куточку з найменнем мова, становяцца адмысловымі рупліўцамі захавання яго чысціні і незамутнеласці.

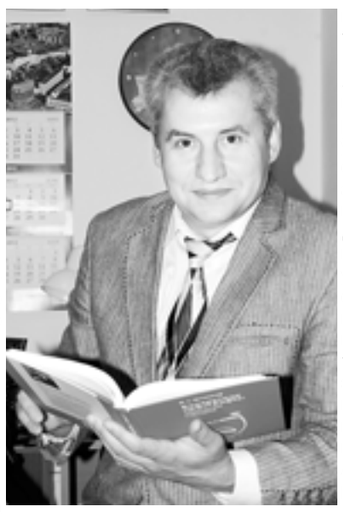

Гэтыя развагі цалкам стасуюцца з жыццём і дзейнасцю Віктара Іўчанкава, 50-годдзе якога выпадае на сёння. Здавалася б, выпястоўцу Брэсцкага дзяржаўнага педінстытута імя А.С. Пушкіна з дыпломам па спецыяльнасці «Руская мова і літаратура» ў 1985 годзе варта было б застацца на трывалым падмурку навуковых росшукаў расійскіх лінгвістаў і плённа працаваць у гэтым кірунку. Але, відаць, цяпло і святло менавіта роднага слова вабілі мацней, і на мовазнаўчым беларускім палетку пачалі з'яўляцца парасткі, узрошчаныя клопатам сённяшняга юбіляра. Гэтаму прынамсі паспрыялі і першыя навуковыя зацікаўленасці маладога даследчыка, звязаныя з творчасцю Уладзіміра Караткевіча, моўная палітра якой праз адмысловую вобразную сістэму разгортвае нацыянальную карціну свету, выяўляючы менталітэт народа, і стасункі з вядомымі беларускімі навукоўцамі Аляксандрам Булыкам, Сцяпанам Грабчыкавым, Аркадзем Наркевічам, Міхасём Цікоцкім...

Пачатак педагагічнай і навуковай дзейнасці Віктара Іўчанкава прыпадае на 1980—90-я гады. Узначаліўшы адзіную ў беларускіх універсітэтах кафедру стылістыкі і літаратурнага рэдагавання, ён плённа прадоўжыў працу яе заснавальніка Міхася Цікоцкага. Паступова сфера навуковых клопатаў Віктара Іванавіча пашыраецца на журналісцкі тэкст, які даследуецца з сучасных пазіцый дыскурснага аналізу. Менавіта Віктар Іўчанкаў запачаткаваў гэты навуковы кірунак у беларускай лінгвістыцы і ў 2003 годзе выдаў манаграфію «Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту», якая да сёння не страціла сваёй актуальнасці і запатрабаванасці. Невыпадкова навуковец і педагог дзеля пашырэння камунікатыўных кампетэнцый студэнтаў Інстытута журналістыкі БДУ зусім лагічна звяртаецца да медыярыторыкі і рыхтуе для іх курс лекцый па гэтай дысцыпліне (2009). Ужо на працягу больш чым дваццаці гадоў будучыя журналісты слухаюць яго лекцыі па розных дысцыплінах, захапляюцца ўменнем наладзіць дыялог, праявіць педагагічны талент і нават акцёрскія здольнасці, а калі трэба — і прынцыповасць.

Педагагічная і навуковая дзейнасць юбіляра арганічна суіснуюць і, здаецца, непарыўныя. Калі напрыканцы XX стагоддзя распачалася дыскусія пра наспелыя змены ў беларускім правапісе, Віктар Іўчанкаў стаў сустаршынёй адпаведнай камісіі і выступаў ад імя выкладчыцкай і настаўніцкай супольнасці. Гэтая праца прынесла плён у 2008 годзе ў выглядзе закона «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі». Цяжка нават уявіць, колькі спрэчак выклікалі пэўныя арфаграмы, як доўга трэба было даводзіць свой пункт гледжання, якія фізічныя і маральныя высілкі выдаткаваныя ў той час. Адзначым тут важкую ролю «Звязды», якая выступіла эксперыментальнай пляцоўкай апрабацыі новых нормаў яшчэ да прыняцця закона, што паспрыяла больш удумліваму і навукова абгрунтаванаму падыходу да іх кадыфікацыі. А Віктар Іўчанкаў, разумеючы патрэбу беларускай школы ў новых падручніках, рыхтуе дапаможнік «Беларуская мова ў табліцах і схемах», які вытрымаў некалькі выданняў. Новае слова Віктара Іўчанкава прагучала і ў яго кнізе «Беларуская арфаграфія: апавяданні і гісторыі» (2010) — своеасаблівым роздуме навукоўца над праблемамі арфаграфічнай унармаванасці роднай мовы.

Штодзённая праца над словам, выкарыстаным у СМІ, бацькоўскія клопаты пра сваіх калег і студэнтаў, падрыхтоўка навуковых кадраў, удзел у разнастайных саветах і камісіях, шырокія навуковыя стасункі з профільнымі кафедрамі Маскоўскага, Санкт-Пецярбургскага, Кіеўскага, Луганскага і іншых універсітэтаў, — на ўсё, здаецца, хапае часу ў шаноўнага прафесара. Заканамернай уяўляецца і прэмія «Залатое пяро», прысуджаная яму ўжо і як журналісту за серыю публікацый у беларускай прэсе па пытаннях культуры беларускай мовы, і найвышэйшая прэмія імя У. Пічэты галоўнага ўніверсітэта краіны.

Доктар філалагічных навук, прафесар, выдатнік адукацыі, лаўрэат разнастайных прэмій, Віктар Іўчанкаў і сёння ў пошуку свайго слова ў навуцы. Пяцьдзясят гадоў — самы росквіт творчага патэнцыялу навукоўцы. Добразычлівасць, спагадлівасць, прыстойнасць і багаты навуковы досвед, шырокі кругагляд, адметны падыход — гэтыя чалавечыя і прафесійныя якасці заўсёды вабяць да Віктара Іўчанкава людзей самага рознага сацыяльнага статусу і поглядаў. І, што важна, ён заўсёды лічыць патрэбным знайсці час для гутаркі, дапамагчы, патлумачыць, пераканаць, каб суразмоўца пайшоў, задаволены сустрэчай.

Цяпло і святло слова... роднага слова сілкуюць жыватворным натхненнем нашага прафесара Віктара Іўчанкава. Няхай жа яно пад яго дбайным клопатам жыве на беларускай зямлі вечна.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ.

Мова — Маці

1(1)

«Звязда» заўсёды з асаблівай увагай ставіцца да моўных пытанняў і праблем. Таму што мова — жывы арганізм, які сталее і развіваецца на трывалым падмурку — традыцыі. Радзіма—мова—народ: трыадзінства, што спасцігаецца з першымі словамі, пачутымі ад матулі...

■ Ведай нашых!

Андрусь ТАКІНДАНГ:

«НАДЗЯВАЎ БЕЛУЮ КАШУЛЮ, АПРАНАЎ ЧОРНЫ ПІНЖАК, КАБ ПІСАЦЬ ВЕРШЫ...»

Ён аднолькава добра праяўляе сябе ў жывапісе, паэзіі, музыцы, раніцай на АНТ апавядае пра асаблівасці беларускай мовы, з'яўляецца цікавай асобай і шчырым суразмоўцам. Са слоў Андруся, у жыцці яму дапамагаюць дзіцячыя мары, якія зараз ён з поспехам ажыццяўляе. Пра гэта і не толькі малады чалавек з задавальненнем згадзіўся расказаць чытачам газеты.

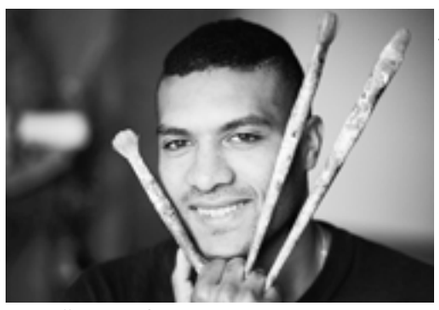

— Зараз у СМІ і інтэрнэце вельмі актыўна абмяркоўваецца перадача з вашым удзелам на АНТ. Чаму навучыў гэты праект асабіста вас?

— Ён даў мне досвед новай прафесіі. Камера адрозніваецца ад сцэны, і праца вядучага прад'яўляе свае патрабаванні. Я стаў больш мабільным, арганізаваным.

— Калі вы ўпершыню адчулі жаданне нешта стварыць? З чаго пачыналі?

— Пачынаў, як і ўсе дзеці, з малюнкаў: ствараў абстракцыі. Напісанне вершаў для мяне ўвогуле было сапраўдным рытуалам. Успамінаю, як надзяваў белую кашулю, апранаў чорны пінжак і з узнёслым настроем сядаў за стол, каб выласці свае думкі ў форме вершаў на паперы.

— Андрусь, вы мастак, вядучы, паэт, музыкант. Якое з захапленняў для вас вызначальнае?

— Зараз я шмат часу прысвячаю музыцы. Адчуваю патрэбу менавіта ў гэтым відзе мастацтва.

— Якую з творчых вяршынь скарыць цяжэй за ўсё?

— Каб дасягнуць поспехаў у любой справе, патрэбен час. Аднак з музыкай складаней, бо гэта калектыўны від дзейнасці, і вынік залежыць не толькі ад цябе аднаго. Калі ж казаць пра жывапіс, то ты малюеш тады, калі табе зручна. Тут усё ў тваіх уласных руках. З паэтычнымі творамі ў гэтым плане яшчэ прасцей: яны нараджаюцца, калі прыходзіць натхненне.

— І дзе яно вас звычайна сустракае?

— Часцей за ўсё ў дарозе. Іншы раз глядзіш у акно, пра нешта думаеш, і ў выніку нараджаецца верш.

— Ці быў у вас творчы крызіс?

— Так, падчас вучобы ў Акадэміі мастацтваў, якая ў нейкім сэнсе «ціснула на свабоду». Я шмат «заганяўся», вельмі крытычна ставіўся да ўласных работ... Часам трэба зрабіць крок убок. Паглядзець на сваю працу вачыма іншага чалавека.

— Зараз вы з'яўляецеся салістам гурта «Рэха» і мастацкім кіраўніком «Гаротніцы». Як удаецца сумяшчаць гэтыя два праекты? Якому з іх аддаяце больш часу?

— У розныя перыяды па-рознаму. На пачатку стварэння «Гаротніцы» шмат працаваў над новым калектывам. Туды прыйшла салістка Валерыя Валадзько, якая ўсклала на свае жаночыя плечы большасць арганізацыйных і адміністрацыйных пытанняў, таму за гэты гурт я спакойны. З'явілася больш часу для «Рэха».

— Ці карыстаецца папулярнасцю музыка, якую вы ствараеце? Ці запатрабаваны ў Беларусі такія музычныя калектывы, як «Рэха» і «Гаротніца»?

— Кожная музыка знаходзіць свайго слухача. Мы таксама маем сваю аўдыторыю. Часта ладзім канцэрты ў клубах, на вуліцы, выступаем з гастролямі за мяжой. Песні «Гаротніцы» гучаць у дакументальнай кінастужцы Галіны Адамовіч «Маляваны рай». Калі ж казаць пра музыку ў цэлым, то ёсць два напрамкі: музыка альтэрнатыўная і музыка папулярная. Мы больш адносімся да першага накірунку, хоць зараз «Рэха» паступова сцірае гэтыя межы.

— Пры знаёмстве з вашай творчасцю наткнулася на цікавыя радкі: «Прыжаніцца бы мне ў правінцыі з маладою цырульніцай увішнаю...» Няўжо дзяўчына, каб вам спадабацца, абавязкова павінна быць цырульніцай?

— Вядома ж, не! *(Смяецца)* Гэты верш іранічны: спроба намаляваць ідэалістычную карціну. Цырульніца — цікавы збіральны вобраз. Насамрэч, прафесія для мяне — зусім не вызначальны фактар. Калі толькі не казаць пра дзяўчыну-кілера.

— Многія вашы карціны напісаны на рэлігійную тэматыку. Якое месца ў вашым жыцці займае вера?

— Бог — аснова ўсяго. Як той казаў, «без Бога не да парога». У маім сэрцы ёсць вобраз ідэальнага, правільнага жыцця з Богам. Я не заўсёды жыву згодна з ім, але ведаю, якім я магу і павінен быць, і імкнуся да гэтага.

— Вам даводзіцца шмат працаваць. Як вы адпачываеце?

— Па-рознаму. Магу, напрыклад, нічога не рабіць... Наша праца творчая, таму часта я проста змяняю заняткі: пераходжу ад музыкі да жывапісу, ад жывапісу да паэзіі. Заўсёды з ахвотай хаджу на канцэрты сяброў. Таксама люблю фізічную працу. З задавальненнем наведваю сваю бабулю і дапамагаю ёй па гаспадарцы.

— Зараз вы даволі вядомая асоба ў Беларусі, пра вас пішуць у газетах, вас запрашаюць паўдзельнічаць у розных праектах. Якім вы бачыце Андруся Такіндангa праз дзесяць гадоў?

— Сівым *(смяецца)*. Хачу не страціць радасць, захаваць бадзёрасць, Стаць больш мудрым.

Настасся БАРШЧЭЎСКАЯ

■

■ Моўныя актуаліі

МЁРЫ ЦІ МІЁРЫ?

«Міёры» — шыльдачка з такой назвай сустракае жыхароў і гасцей раённага цэнтра Віцебскай вобласці. Выкрасліць з яе адну літару — зблытаць падарожніка са шляху, «прапісаць» мясцовых жыхароў у іншым горадзе, знайсці месца на карце Беларусі новаму населенаму пункту...

Аднак некаторыя навукоўцы лічаць па-іншаму. Маўляў, назва ў горада не беларуская. І маюць рацыю. А можа, у мясцовых жыхароў свая праўда?

Рэдакцыя газеты «Звязда» вырашыла правесці сваё «моўнае» расследаванне. І на гэта былі падставы: афіцыйная назва горада ў даведніку «Назвы населеных пунктаў Беларусі. Віцебская вобласць» — Мёры; у той жа час ва ўсіх дакументах, на шыльдах устаноў раённага цэнтра, нават на ўзроўні штодзённага ўяўлення існуе зусім іншае найменне — Міёры.

Дык хто ж дапускае памылку? Каб разабрацца ў гэтым, паслухаем навукоўцаў і саміх мясцовых жыхароў.

З пункту гледжання навукоўцы...

Тапонімы называюць своеасаблівым летапісам зямлі: многія з іх дайшлі да нас з глыбіні стагоддзяў і тысячагоддзяў, стваралися ў розныя гістарычныя эпохі і перадаваліся з пакалення ў пакаленне, таму іх асновы дазваляюць прасачыць старажытныя намінатыўныя тэндэнцыі і аднавіць гісторыка-культурныя зрэзы. Даволі часта здаралася так, што гістарычныя абставіны накладвалі адбітак на форму напісання ўласнай геаграфічнай назвы, і на працягу свайго існавання адно і тое ж найменне магло мець некалькі арфаграфічных варыянтаў. Не стала ў гэтым плане выключэннем і назва аднаго з раённых цэнтраў Віцебскай вобласці — Мёры. У розных крыніцах у розныя гістарычныя перыяды гэтая назва мела рознае напісанне. Упершыню ў пісьмовых крыніцах 1514 года гэтае месца ўпамінаецца як маёнтак Мярэя Браслаўскага павета Вялікага Княства Літоўскага. Пазней у перапісе ВКЛ 1567 года маёнтак значыцца як Меры, Мёры. Гэтая форма паслядоўна ўжывалася ў большасці старабеларускіх дакументаў ВКЛ. Так, у духоўным тэстаменце 1621 года (Акты Віленскай археаграфічнай камісіі, т. 33, с. 204) запісана: *«Мають сынове мои Миколай, Александер и Федор Шымановичы Мерские... а деткам моим, а если прыбудуть... без проволоки поховати тело мое в церкви заложенья нового над озером, в ыменю Мерах, в повете Браславском лежачом*. Па сведчанні гісторыкаў, назва *Мёры* існавала аж да XIX стагоддзя (Энцыклапедыя гісторыі Беларусі, т. 5, с. 131). Непрацяглы час у дакументах выкарыстоўвалася формы *Міры*. На польскамоўных картах XVII — XVIII стст. назва мястэчка пісалася як *Miory*. Такая форма напісання абумоўлена тым, што беларускай літары ё ў польскай мове адпавядае спалучэнне літар *io*. Пазней, калі беларускія землі адышлі да Расійскай імперыі, расійскія картографы памылкова кірылічнай графікай палітарна перадалі з польскай мовы спалучэнне *io* праз *ио*. У выніку назва змяніла сваю форму з *Мёры* на *Миоры* (па беларуску *Міёры*). І вось гэтая чужамоўная, скажоная, з неўласцівымі для беларускай мовы гукавымі рысамі форма напісання назвы ўжываецца больш за два стагоддзі.

На сучасным этапе поруч з афіцыйнай формай *Міёры* даволі часта ў сродках масавай інфармацыі, у навуковай літаратуры ды і ў вусным маўленні прадстаўнікоў старэйшага пакалення беларусаў ужываецца форма *Мёры*. Натуральна, што ў многіх узнікае пытанне, дзе ж гістарычная праўда, якім павінна быць сучаснае найменне беларускага паселішча — *Мёры* ці *Міёры*? Атрымаць адказ на гэтае пытанне магла б дапамагчы этымалогія (паходжанне) назвы. Але да сённяшняга дня не існуе адзінай версіі паходжання: адны вучоныя звязваюць гэтую назву з фіна-ўгорскім гідранімічным фармантам *jarvi*, што азначае возера (Р. Аўчыннікава), другія мяркуюць, што назва горада паходзіць ад прозвішча Маер, Меер (В. Жучкевіч); трэція звязваюць тапонім з уладальнікамі паселішча князямі Мірскімі; чацвёртыя — са старажытным словам *мір* у значэнні *абшчына*. Не меншую колькасць версій змяшчаюць і народныя легенды. Паводле народнай этымалогіі, гэтае месца атрымала такую назву ў сувязі з вялікім морам: ад невядомай хваробы памерла ўсё насельніцтва краю. Іншыя тлумачаць назву горада назвай канавы *Мерыца*, якая служыла мяжой паміж уладаннямі ад Мёрскага возера да Заходняй Дзвіны. Акрамя таго, існуе прыгожае паданне пра князя Меру і яго жонку Мерыцу, ад імёнаў якіх і пайшла назва месца. І ўсё ж большасць даследчыкаў сыходзіцца на думцы, што паходжанне назвы *Мёры* або *Меры* зязана з фіна-ўгорскім племем мера, мер, што мае пад сабой падставы, паколькі фіна-ўгры сапраўды пакінулі глыбокі след у тапаніміі гэтай тэрыторыі. На нашу думку, разгадку назвы трэба шукаць у самым старажытным, першасным варыянце назвы *Мярэя*, якая, хутчэй за ўсё, паходзіць ад фіна-ўгорскай назвы аднайменнай ракі.

Напэўна, прыйдзе час, калі вучоныя змогуць больш-менш дакладна вызначыцца з паходжаннем назвы. А што тычыцца сучаснай яе формы напісання, то можна адназначна сцвярджаць, што яна памылковая. Аналагічная сітуацыя адбывалася і з назвай яшчэ аднаго райцэнтра Віцебскай вобласці — *Лёзна*. Доўгі час у афіцыйных дакументах пісалі Лізна (па-руску Лиозно). Але мясцовыя ўлады ўлічылі думку вучоных і ў канцы XX стагоддзя замацавалі ў пісьмовым афіцыйным ужыванні старажытную нацыянальную форму *Лёзна*, якая актыўна ўвайшла ў моўную практыку. Варта было б аналагічным чынам паступіць і з назвай *Мёры*. Тым больш, што для гэтага ёсць юрыдычная база: у 2009 годзе вучонымі Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі быў створаны даведнік «Назвы населеных пунктаў Беларусі. Віцебская вобласць», у якім у якасці афіцыйнай прынята форма Мёры. Гэты даведнік мае статус нарматыўнага, ён узгоднены з Тапанімічнай камісіяй пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, зацверджаны Дзяржаўным камітэтам па маёмасці Рэспублікі Беларусь у якасці нарматыўнага выдання, прызначанага для выкарыстання рэспубліканскімі органамі дзяржаўнага кіравання, юрыдычнымі і фізічнымі асобамі Рэспублікі Беларусь. Зразумела, што некаторыя жыхары раёна, асабліва прадстаўнікі маладога пакалення, прывыклі да назвы Міёры. Але хіба можна моладзь выхоўваць на памылках? Памылкі неабходна выпраўляць. Вядома, што змена адной літары ў найменні пацягне за сабой пэўныя матэрыяльныя выдаткі. Але ці не большыя духоўныя выдаткі мы пацерпім ад страты гістарычнай памяці і нацыянальнай самабытнасці?

Ігар КАПЫЛОЎ, вучоны сакратар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

■

■ Голас народа

У адной літары справа

З ПУНКТУ ГЛЕДЖАННЯ МЯСЦОВЫХ ЖЫХАРОЎ...

Леанід МАЦЯЛЁНАК, галоўны рэдактар газеты «Міёрскія навіны»:

— Сённяшняя афіцыйная назва нашага горада — Міёры — не з'яўляецца беларускай. Спалучэнне «іё» прыйшло да нас з Польшчы. Значыць, і назва —запазычанне. Таму я не супраць, каб яе змяніць. Больш за тое, гадоў 15—20 таму сам у газеце ўзнімаў гэтае пытанне. Аднак тыя публікацыі пэўнага выніку не прынеслі. Тым больш, і добрая магчымасць у той час была, каб змяніць назву: у 1998 годзе выдавалася кніга «Памяць», у якой можна было б замацаваць новую назву. Але толькі пагаманілі — і перасталі.

Аксана ЛАГУНЁНАК, в. а. дырэктара Міёрскага гісторыка-этнаграфічнага музея:

— Спрачацца з навукоўцамі я не буду. Можа, назва Мёры і больш правільная. Толькі ці ў арфаграфіі тут справа? Усё значна глыбей: у падсвядомасці народа, у яго культуры, традыцыях. І ці варта мяняць назву, калі мы прывыклі да сучаснай, калі мы ўсё роўна, нягледзячы на яе форму напісання, будзем думаць па-іншаму? Тым больш, ці каштуе адна «лішняя» літара ў найменні тых матэрыяльных выдаткаў, якія яна за сабой пацягне? Думаю, гэтыя грошы варта ўкласці ў іншую, больш карысную і канкрэтную справу.

Вольга ФЕДУКОВІЧ, намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце СШ № 3 горада Міёры, выкладчык беларускай мовы і літаратуры:

— Колькі я памятаю, дык у нас увесь час вядуцца спрэчкі наконт назвы населенага пункта. Вядома, да наймення Міёры мы прызвычаіліся, нягледзячы на тое, што ўжо даўно абгрунтавана яго памылковасць. А з грамацеямі не паспрачаешся. Уласна кажучы, мне асабіста сімпатычны варыянт — *Мёры*. Гэтая назва ўжо ўкаранілася ў гаворцы міёрцаў, лашчыць слых. Так размаўлялі мае бацькі, так кажу я, так гавораць мае дзеці. Незалежна ад таго, як абгрунтавалі назву навукоўцы, мне імпануе спрадвечная гістарычная назва. Прыгожая, мілагучная, пяшчотная... Ні ў якім разе яна не асацыюецца ў мяне са словам «паміраць».

Таццяна СТАЛЬМАЧОНАК, начальнік аддзела ідэалагічнай работы Міёрскага райвыканкама:

— Першапачаткова наш горад называўся Мёры. Аднак, улічваючы тое, што нарадзілася я ў Міёрскім раёне, зараз жыву ў Міёрах, мне і бліжэй сучасная назва. Упэўнена, што не адна я прывыкла да яе. Толькі нас ніхто не пытае, якая назва больш даспадобы і ці трэба яе змяняць. Таму, перш чым нешта рабіць, мэтазгодна параіцца з мясцовымі жыхарамі і ўдакладніць, у якім горадзе яны хочуць жыць — у Міёрах ці Мёрах.

Падрыхтавала Вераніка КАНЮТА.

Ад рэдакцыі. *Пытанне застаецца адкрытым. Цікава, а што на гэты конт думаеце вы, шаноўныя чытачы? Калі ласка, дасылайце свае меркаванні на адрас ці на электронную пошту «Звязды».*

■